

МЕДІАТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ОПТИМІЗМУ В УМОВАХ МЕДІАТРАВМАТИЗАЦІЇ

О.Л. Вознесенська,

к. психол. н., с. н. с. Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, член ради правління громадської спілки «Національна психологічна асоціація», президент Всеукраїнської громадської організації «Арт-терапевтична асоціація», м. Київ

Анотація. Соціальний оптимізм визначається як засіб протидії деструктивним медіа-впливам. Соціальний оптимізм в авторській моделі є складовою стійкості особистості як чинника підданості медіатравматизації. Іншим чинником є саморегуляція, що визначається через медіа-активність та толерантність до невизначеності. Емпірично доведено зв'язок соціального оптимізму з Локус-контролю та саморегуляцією особистості. Медіаторність як найвищий рівень медіа-активності сприяє формуванню соціального оптимізму в молоді.

Ключові слова: соціальний оптимізм, медіаторність, медіа-активність, медіатравматизація, Локус-контролю, толерантність до невизначеності.

Аннотація. Социальный оптимизм определяется как средство противодействия деструктивным медиа-влияниям. Социальный оптимизм в авторской модели является составляющей стойкости личности как фактора подверженности медиа-травматизации. Вторым фактором является саморегуляция, которая определяется через медиа-активность и толерантность к неопределенности. Эмпирически доказана связь социального оптимизма с Локус-контролем и саморегуляцией личности. Медиа-творчество как высший уровень медиа-активности способствует формированию социального оптимизма у молодежи.

Ключевые слова: социальный оптимизм, медиа-творчество, медиа-активность, медиа-травматизация, Локус-контроля, толерантность к неопределенности.

Summary. Social optimism is determined as a means of counteracting destructive media influences. In author's model social optimism is component of the stability of the individual as the factor of subjection to media-traumatization. Other factor is self-regulation, it is determined by media activity and tolerance to uncertainty. The connection of social optimism with locus control and self-regulation of personality is empirically proven. Media-literacy is the highest level of media activity and contributes to the formation of social optimism in youth.

Key words: social optimism, media creativity, media activity, media-traumatization, Locus control, tolerance to uncertainty

Різноманітні медіа є важливою частиною нашого життя: ми спілкуємося за допомогою інтернету, телебачення стає основним сімейним

дозвіллям, планшети і смартфони замінюють нам особисте спілкування, сімейний архів та розваги. Але медіапростір містить і певні небезпеки. Ми хочемо звернути увагу на постійний потік негативної інформації, яку молоде покоління отримує з медіа – нескінченну «зраду», що є основою побудови інформаційних повідомлень й на телебаченні і в інтернеті. Поширення новітніх соціальних медіа призводить до лавиноподібного розповсюдження будь-якої інформації, яка відбивається на духовно-моральному стані суспільства в цілому, спричиняє медіатравматизацію. І як цьому може запобігти медіаторчість? Чому формування медіаграмотності сприяє укріпленню соціального оптимізму і чому соціальний оптимізм зараз такий важливий? Спробуємо розібратися.

Соціальний оптимізм є соціально-психологічним підґрунтям для суспільних трансформацій. Розуміння основних механізмів соціальних процесів – соціальної адаптації, соціалізації, соціального діалогу тощо – спираються на визначення соціального оптимізму. Ми розглядаємо *соціальний оптимізм* як позитивні очікування людини, групи, суспільства, які поширюються на суспільне життя (віра в прогрес, розвиток суспільства), і які підкріплені активною громадською позицією, готовністю діяти на благо суспільства, та усвідомленням себе як суспільно значущої сили. На противагу індивідуалістичній парадигмі ми фокусуємося на оптимістичному потенціалі групи та соціальних факторах. Серед останніх в епоху інформаційної війни важливу роль грають *медіапсихологічні*, які не лише впливають на розвиток соціального оптимізму, а й можуть стати основою для профілактики та подолання наслідків медіатравматизації.

Теоретична розвідка дозволила нам розглядати власну *активність людини* як індикатор оптимізму. В умовах інформаційного суспільства активність людини проявляється не лише в реальних діях, а й в медіа-активності. *Медіа-активність* визначається нами як показник

медіакомпетентності особистості і, зокрема, фактор її становлення, та описується через наступні критерії: контактний, комунікативний, когнітивний, творчий [1]. *Контроль ситуації* – ще один фактор, який впливає на формування соціального оптимізму. Тому Локус-контролю також є індикатором соціального оптимізму, внутрішній – як віра у власні можливості впливати не тільки на власне майбутнє, а й на майбутнє суспільства. Оптимізм має внутрішні емоційні та мотиваційні складові, тому здатність до *емоційної саморегуляції* буде позначати рівень оптимізму. На наш погляд, толерантність до невизначеності є визначальною характеристикою здатності до саморегуляції.

Ці характеристики особистості – Локус-контролю, емоційна саморегуляція, толерантність до невизначеності – є мішенями інформаційних впливів: через вплив на емоційну сферу і, як наслідок, суспільні настрої, формування ціннісної сфери, світогляду, які визначають громадську активність людини і її очікування щодо майбутнього.

Проведене пілотажне емпіричне дослідження довело зв'язок соціального оптимізму з інтернальним локус-контролю особистості і толерантністю до невизначеності. Дослідження проводилося у формі очного та дистанційного опитування через мережу інтернет за допомогою спеціальної онлайн-форми. Опитувальник містив розроблений авторський тест медіатизованого соціального оптимізму, опитувальник толерантності до невизначеності (Т.В. Корнілова), тест на локус контролю. Загальна вибірка дослідження складалася з 104 осіб. Математична обробка проводилася за допомогою кореляційного аналізу в комп'ютерній програмі SPSS (коефіцієнт кореляції Пірсона).

В умовах інформаційної війни формування соціального оптимізму визначається рівнем медіакультури суспільства, ступень якої залежить від поширення медіаторчості. Факторами формування соціального оптимізму як

засобу протидії медіа-впливам є високий рівень медіа-активності особистості – медіаторчість, вибірковість уваги та критичне ставлення до негативної інформації, отриманої з медіа. Наведене дослідження довело і зв'язок соціального оптимізму з рівнем медіакультури особистості, а саме з когнітивною складовою медіа-активності ($r=0,381$, значимість на рівні 0.01, двобічна).

Нами визначено, що найвищий рівень медіа-активності є *творчий* [1]. **Висока активність** передбачає творчу діяльність: основою взаємодії з медіа є *медіаторчість* та розповсюдження творчих продуктів за допомогою новітній систем комунікації. У контексті нашого дослідження ми використовуємо психологічне визначення творчості як процесу, в якому результат чи спосіб його отримання є новими для людини, яка його здійснює (безвідносно суспільної значущості способу та результату [4]. Через творчість – в тому числі і медіаторчість – можливе відновлення власних ресурсів, розвиток упевненості, налагодження контактів із іншими, подолання психічних травм. Творчість сприяє особистісному зростанню людини, розкриває перспективи та допомагає усвідомити власні переживання. Будь-яка творчість вивільняє велику кількість позитивної енергії, і будь-яка творчість цілюща.

Отже, ефективною стратегією *профілактики психоемоційних порушень та медіа-травм* й зміцнення медіаімунітету молоді є творче сприймання медіа і самовираження через медіаторчість. Розвиток здатностей до *медіаторчості* є ефективним засобом розвитку творчої, самодостатньої та критично мислячої особистості в умовах швидкого зростання обсягів інформації. Саме це дозволяє людині встановити «здорові стосунки» з медіареальністю.

Під час медіаторчості розвиваються такі навички людини: художні; комунікативні (в тому числі навички он-лайн спілкування); медіа-вміння

(монтажу, озвучування тощо); технічні. Медіаторчість передбачає перехід зі споживацького рівня взаємодії сім'ї з медіа на рівень створення медіаконтенту. Медіаторчість стимулює механізми творчої адаптації, передбачає активну взаємодію, діалог, співтворчість, формує творче ставлення до життя, активну життєву позицію.

Медіаторчість є не лише творенням нових медіазасобів та різноформатних медіатекстів, певних творчих продуктів, а й формуванням творчого стилю мислення, бачення, як творчого ставлення до світу, світогляду. У визначенні Н.І. Череповської медіаторчість тісно пов'язана з медіаобдарованістю: творчість становить практичну реалізацію актуалізованої обдарованості в галузі медіа. Обидва поняття співвідносяться з різними аспектами діяльності особистості у сфері медіа: і у процесі споживання медіапродукції як її переосмислення й створення власних інших/нових образно-сміслових структур, і у процесі предметного створення медіатекстів у різній формі: вербальній, образній, образно-вербальній, аудіо-візуальній тощо [3]. Крім цього, людина, що свідомо та активно включається в медіа-спілкування та медіаторчість починає контролювати свою психологічну безпеку, може захистити себе сама. **Розвиток медіакомпетентності** в процесі медіаторчості приводить до підвищення самооцінки, налагодження спілкування [2; 3]. Низька самооцінка, емоційно несприятливе ставлення до себе ускладнюють сприйняття зворотного зв'язку, включають дію психологічних захисних механізмів. Позитивна самооцінка знижує рівень психологічної загрози, зменшує опір, робить людини більш відкритим новій інформації і новому досвіду, і – в той же час – більш критично налаштованим до інформаційних впливів.

Інше опитування, в якому взяли участь більше 2000 старшокласників з усіх регіонів України показало зв'язок соціального оптимізму з певними

шкалами медіаторчості – «Створення власного контенту» і «Розповсюдження власного медіа-контенту».

Отже, медіаторчість сприяє формуванню соціального оптимізму в молоді, що є важливим для побудови громадянського суспільства. І саме тому медіаторчість є засобом подолання наслідків медіатравматизації в умовах інформаційної війни.

Використана література:

1. *Вознесенська О.Л.* Медіа-активність як фактор становлення особистості сучасного студента / Олена Леонідівна Вознесенська; II Міжнародна науково-практична конференція «Гене́за буття особистості» (19-20 грудня 2011 року). – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – Том II. – 408 с. – С. 18-25.
2. *Вознесенська О., Сидоркіна М.* Медіаторчість як складова сімейної медіаосвіти: використання ресурсів арт-терапії / Олена Вознесенська, Марина Сидоркіна // Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи». – [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://conf-hano.at.ua/load/statti/voznensenska_o_sidorkina_m_mediatorchist_jak_skladova_simejnoji_mediaosviti_vikoristannja_resursiv_art_terapiji/3-1-0-234;
3. *Череповська Н.І.* Медіаторчість як соціально-психологічний ресурс особистості. Типологія відеосприймання / Н.І. Череповська // Збірник наукових праць Інституту психології АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах ; [за ред. В.О. Моляко]. – Т.12. – Вип. 8. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. В. Франка, 2009. – С. 318-325
4. Енциклопедичний словник з арт-терапії / О.Л. Вознесенська, О.М. Скар, О.А. Бреусенко-Кузнецов, О.О. Деркач, Мова Л.В. та ін.; [за заг. наук. ред. О.Л. Вознесенської, О.М. Скар]. – К.: Золоті ворота, 2017. – 312 с.

O. L. Voznesenska Media creativity as a the basis for the development of social optimize in the condition of media traumatization

Е.Л. Вознесенская Медиа-творчество как средство развития социального оптимизма в условиях медиа-травматизации.

О.Л. Вознесенська Медіаторчість як засіб розвитку соціального оптимізму в умовах медіат-травматизації.